

Zondag 7 juni 2020, feest van Trinitatis, Pauluskerk, 10.30 uur

lezing Oude Testament: Exodus 34: 1 - 9

lezingen Nieuwe Testament:

- 2 Korintiërs 13: 11 - 13
- Mattheus 28: 16 - 20

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Autoriteit. Daarover vanmorgen. Autoriteit. Dat is iets anders dan autoritair zijn. Volgens mijn woordenboek betekent autoriteit: erkend gezag. Gezag dus, dat berust op erkenning door anderen. Vanaf de jaren zestig is er breed iets ontstaan van weerzin tegen autoriteit. Wij wilden vooral anti-autoritair zijn en anti-autoritair opvoeden. In een volkomen begrijpelijke reactie op het patriarchale en verticale model van besturen en leidinggeven tot dan toe. Met vooral mannen, wit, hoogopgeleid, hetero, en hun gedachtengoed over mens en samenleving en wat daar goed voor is aan de top van de pyramide van de samenleving. Op dat anti-autoritaire per definitie zijn wij inmiddels wijzer geworden breed teruggekomen, denk ik. Zonder autoriteit gaat het niet. Maar hoe moet autoriteit er dan uitzien, passend bij de samenleving van nu ? Helemaal niet meer uitsluitend man en wit en hetero. Integendeel. Je zou onze tijd dus heel goed een tijd van de crisis van de vaderlijke autoriteit kunnen noemen. Een crisis van het dominante model van de vooral witte "vader weet het beter, altijd en overal". Grote vraag: hoe nu verder met elkaar op dat punt, na het anti-autoritaire ?

Het klinkt misschien gek, maar dat alles kwam bij mij boven naar aanleiding van het zien van dat afschuwelijke en weerzinwekkende filmpje van de doodslag - moord - van een zwarte man, echtgenoot en vader, George Floyd, door een witte politie-agent. Op 25 mei 2020, op straat, in het volle daglicht van Minneapolis. In totaal bijna negen minuten lang houdt de politie-agent de zwarte man bij zijn nek gekneveld onder zijn knie. Drie andere agenten kijken toe. Meermalen kreunt Floyd tevergeefs: "I can't breath". Als Floyd na zes minuten bewusteloos raakt, houdt de agent hem nog bijna drie minuten lang in dezelfde houdgreep. Met zijn dood tot gevolg. Alle vier agenten zijn inmiddels ontslagen en in staat van beschuldiging gesteld voor doodslag en medeplichtigheid aan doodslag. Voor de Verenigde Staten is dat een unicum, hoe gek dat ook klinkt. Sinds 2012 zijn er bijvoorbeeld in Los Angeles

600 mensen doodgeschoten door de politie. Niemand van de agenten is vervolgd. Ik denk, dat velen van ons, ik ook, zich maar nauwelijks iets kunnen voorstellen bij de pijn, het verdriet, het gevoel van vernedering en er niet toe doen, dat er nu is bij de vrouw van Floyd, bij zijn dochtertje en haar familie, bij de zwarte gemeenschappen in de Verenigde Staten en wereldwijd. Hoe komen wij ooit tot volwaardig mens zijn in onze eigen ogen en in die van witte mensen ? Hoeveel James Baldwin's, Anton de Kom's, Gloria Wekker's, Philomena Essed's zijn er nog nodig om witte mensen, om ons, om onze samenlevingen, breed duidelijk te maken, dat voor zwarte mensen fundamenteel geldt: "I am not your negro" ! Dat zij er zijn en mogen zijn en dat zij niet alleen recht hebben op een plaats onder de zon, maar op een volwaardige plaats. Juist ook tegen de achtergrond van het uitoefenen van macht door witte, Westerse mensen over zwarte mensen wereldwijd, van vier eeuwen terug tot en met nu toe. De manier van opereren van de huidige president van de Verenigde Staten, witte, boze man, is een gotspe. Dat je op zo'n moment ostentatief voor een kerk gaat staan met de bijbel omhooggeheven in je rechterhand, tekent je als mens en ambtsdrager in al je bekrompenheid, "fakeheid" en kwade wil. Vooral als je weet, dat deze man vlak voor het maken van dat theatrale buhnegebaar, de demonstranten tegen racisme en witte macht heeft laten wegjagen. Het tekent de enorme angst van de witte, hetero-meerderheid in de VS voor het verlies en het delen van hun macht. De Minister-President hier maakte een verademende ommezwaai, waar het gaat om racisme, witte dominantie en wit privilege en witte macht. Eindelijk ook uit zijn mond de erkenning, dat er ook in Nederland sprake van racisme. Breed en diep in de samenleving. Tot en met de figuur van Zwarte Piet. En dat we daar vanaf moeten. Een eerste stap, zal ik maar zeggen, maar ik ben er wel blij mee. Nou doorzetten, alstublieft ! Jammer, dat het niet ging over het institutionele racisme, zowel hier als in de Verenigde Staten.

Hoe bouwen wij, samen, aan nieuwe autoriteit in onze samenlevingen ? Geloofwaardig en dus breed gedragen. Over de grenzen van huidskleur, groepen, afkomst, de vier seksen en gender heen. De teksten van vanmorgen leggen die vraag in ons midden. Misschien, dat u bij het horen ervan daar niet meteen aan dacht. Oké. Maar toch. De tekst uit dat prachtige gedeelte uit Exodus, waarin we hoorden: "De Heer daalde neer in een wolk, hij kwam naast Mozes staan en riep de Naam Heer uit. De Heer ging voor hem langs en riep uit: "De Heer ! De Heer ! Een God, die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig". En de tekst uit de brief aan de Korintiërs, waarin Paulus bezield aangeeft: "Beter uw leven, neem mijn vermaningen in acht, wees eensgezind, leef met elkaar in vrede

- dan zal de God van de liefde en de vrede met jullie zijn". Wat zegt die "zelfopenbaring" van "wat de bijbel God noemt" in Exodus, wat zegt Paulus daar in zijn brief over autoriteit. Over hoe we die vorm en inhoud zouden moeten geven, vandaag de dag, en over hoe wij ons ten opzichte van elkaar zouden moeten en kunnen verhouden, weg van de zogenaamd vanzelfsprekende witte macht en mannelijke dominantie en van racisme in al haar vormen ? En ik wil dat vanmorgen doen in drie blokjes.

Eén. "De Heer daalde neer in een wolk, hij kwam naast Mozes staan en riep de Naam Heer uit. De Heer ging voor hem langs en riep uit: "De Heer ! De Heer ! Een God, die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig, die duizenden geslachten zijn liefde bewijst, die schuld, misdaad en zonde vergeeft, maar die niet alles ongestraft laat en voor de schuld van de ouders de kinderen en kleinkinderen laat boeten, en ook het derde geslacht en het vierde", hoorden we daarnet in Exodus. Ik ga vanmorgen niet in op de vraag van de schuld van de ouders toegerekend ook hun kinderen. Dat is weer een ander onderwerp. Lees daarover vooral hoofdstuk 18 van Ezechiël. Dat verheldert en zet de dingen van de schuld van vaders en zonen en moeders en dochters bijbels op hun plaats. Het gaat mij vanmorgen vooral om het godsbeeld. En de gevolgen daarvan voor ónze beelden van onszelf en van onze verhouding tot de mensen met wie wij samenleven. En dan vooral de mensen die anders zijn dan jijzelf. "En riep de Naam Heer uit". Daar gaat het mij om. De "Naam". Naam in de bijbel staat vooral voor wat de drager van die naam doet en is. Waar die drager werkelijk voor staat in het leven. Hier op dit bijbelse moment suprême, het grote moment, waarop opnieuw de basis wordt gelegd voor de nieuwe manier van omgang tussen "wat de bijbel God noemt" en het volk Israël en dus ook tussen de mensen onderling, hier op dit moment suprême, van wezensbelang voor het volk Israël en voor ons nog altijd, betekent die Naam: "Die liefdevol is en genadig, geduldig, trouw en waarachtig". Het is onbegrijpelijk, onverteerbaar en veelzeggend, dat de bijbelvertalers van nu nog maar kortgeleden en weloverwogen en hele generaties van vertalers en bijbeluitleggers voor hen ervoor hebben gekozen die Naam van "wat de bijbel God noemt" te vertalen met dat mannelijke "Heer". Er staat in de tekst uitdrukkelijk niet: "Heer". Er staat "Jahwe". Dàt is de Godsnaam. En die betekent niet: "Heer". Die betekent: "Ik ben die ik ben". Of: "Ik zal met jou zijn". Of: "Ik ben met jou". Precies de Naam, waar ook het evangelie van Mattheus fundamenteel en welbewust mee eindigt, uit de mond van Jezus: "Ik zal met jullie zijn, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld". Hoe diep is dat niet in onze genen gaan zitten, dat God man is !? En daarbij dan ook nog wit en hetero. Hoe

diep is dat niet in onze genen gaan zitten, dat de verhouding tussen God en mens een verticale en hiërarchische is. God als de grote Bovenbaas en Boeman in de hemel. Het klopt niet, het deugt niet en het werkt averechts. Zelfs het doen en laten en voorbeeld van Jezus, die een totaal ander godsbeeld laat zien en representeert: "liefdevol en genadig, geduldig, trouw en waarachtig", heeft ons tot nu toe niet kunnen bevrijden van dat uitsluitend mannelijke en hiërarchische godsbeeld. Al duizenden jaren lang - verankerd in oudheid, Antieken en Kerkvaders -, stellen wij ons dé Autoriteit bij uitstek - "God" - voor als uitsluitend man. Een vaderfiguur, een dictatoriale patriarch. Streng, doch rechtvaardig. En gebruiken godsdiensten, ook de christelijke, dat beeld om de ongelijke verdeling van macht tussen mensen, tussen mannen en vrouwen, tussen wit en zwart, tussen hoog en laag in de samenleving almaar te bevestigen. Als een eeuwenlange, repeterende breuk. Met alle desastreuze gevolgen daarvan. Als er gedonder en onenigheid is in de samenleving om wat voor reden dan ook is ons primaire repertoire altijd en altijd weer meer van hetzelfde van dat model: meer regels, controle, beheersing, straf en disciplinering van bovenaf. Tot en met de boze, witte mannen van nu en hun verzet tegen wat niet tegen te houden is. Tot en met de Trumps van deze wereld, die in hun woede de bijbel en waar die voor staat tot een farce maken. Tot en met de moord op een zwarte man kort geleden in Minneapolis door een witte, mannelijke agent.

Twee. "We beseffen het nauwelijks, maar we beleven het einde van een tijdperk. We nemen afscheid van de patriarchale autoriteitsvorm, die, ruw geschat, zo'n tienduizend jaar allesbepalend was, seksueel, sociaal, religieus, politiek en economisch. Dat betekent niet, dat we afscheid nemen van autoriteit. Voor Hannah Arendt kan een maatschappij niet zonder gezag. Want de functie daarvan is het regelen van de verhoudingen tussen mensen". Aldus Paul Verhaeghe, hoogleraar klinische psychologie in Gent, in zijn boek van kort geleden, dat heet: "Autoriteit". Er staat dus, volgens Verhaeghe, niet een is-gelijk-teken tussen autoriteit en "een almachtige vaderfiguur, die alles weet en beslist, overal en altijd". Autoriteit is nodig. Zonder kunnen we niet in de samenleving. Maar dat kan heel goed, zonder de eeuwige figuur van God of de vader als de Bovenbaas en de Boeman. Essentieel voor autoriteit zijn, volgens Verhaeghe, drie dingen. Iets of iemand heeft autoriteit. Dat is één. Over iets of iemand anders. Dat is twee. En beiden zijn bereid zich daaraan te onderwerpen, en dan vrijwillig. Dat is drie. Dwang of drang komen er niet aan te pas. Kijk eens goed om je heen, zegt Verhaeghe eigenlijk. Overal is de oude autoriteit, die van de

almachtige man en vader, in elkaar aan het storten. Overal machtsmisbruik, vooral door mannen. Het ene schandaal na het andere. In de kerk, met priesters, in de politiek, in het onderwijs, in het gezin. Dat is niet toevallig, zegt hij. Hun positie voert mannen en vaders tot fouten. En dus verliest dat hele model van mannen en vaders aan de top steeds meer zijn geloofwaardigheid. Zodra het geloof ophoudt, stort het hele kaartenhuis van dat soort autoriteit in elkaar. Dát is precies wat we op dit moment zien gebeuren op allerlei terrein. In de opvoeding, in het onderwijs, in de zorg, in de gezinnen, in de samenleving als geheel. Ook in de Verenigde Staten, ook als het gaat om de politie daar.

Drie. Autoriteit. Het verticale model met vooral mannen en vaders, die alles weten en alles kunnen aan de top heeft afgedaan. Al zal dat oude mannen-systeem zich zeker nog een tijd hardnekkig verzetten, de boze, witte mannen inclusief. Wat staat ons nu te doen, als het daarom gaat? Als het er om gaat misbruik van macht, zoals in Minneapolis, en racisme tegen zwarte mensen te voorkomen? Juist de brieven van Paulus kunnen, denk ik, richtinggevend voor wat ons te doen staat nu. Paulus benadrukt altijd enorm het belang van het gemeenschappelijke, van de gemeenschap, van samen dingen doen, van samen verantwoordelijk zijn. Zoals ook vanmorgen. "Beter uw leven, neem mijn vermaningen in acht, wees eensgezind, leef met elkaar in vrede - dan zal de God van de liefde en de vrede met jullie zijn". En dan in het slot van de brief weer: "De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God en de eenheid met de Heilige Geest, zij met u allen". Dat "zij met u allen" is bijzonder en kenmerkend voor Paulus. Aan de zegen voegt hij dat steeds toe. Welbewust, denk ik. Hij leefde in een wereld - de Romeinse wereld - die als geen ander geregereerd en bepaald werd door mannen. Mannen, groots en almachtig aan de top van de samenleving, tot en met de Keizer-god. Vrouwen, slaven, vreemdelingen, mensen van andere volken, zwart of anderszins, ze deden er niet toe. Alleen goed genoeg om al het rotwerk te doen, waarop dat hele mannensysteem was gebaseerd. Racisme dus overal en door en door. Paulus antwoordt op dat hele hiërarchische, grote-mannensysteem - het antwoord waarvoor hij zijn hele leven als een zeloof heeft geijverd - was het stichten overal waar hij kwam van kleine, lokale gemeenschappen. Gemeentes zijn wij die gaan noemen. Paulus' antwoord op dat hele systeem van sociale ongelijkheid - want daarom draait het altijd in de geschiedenis - was: alles wat je wél hebt met elkaar delen, op voet van gelijkheid. In een lokale gemeenschap, waarin mensen elkaar kennen en waarin de koers wordt bepaald, niet door mannen met macht en dwang van bovenaf. Maar door de mensen zelf. Alle mensen, die van die

gemeenschap deel uitmaken, op voet van gelijkheid. Horizontaal dus. Niet verticaal. Lokaal dus, niet globaal. Je kent elkaar en de plek waar je woont en daarom wil je je daarvoor ook verantwoordelijk voelen. Iets dergelijks staat ons nu weer te doen, in onze steden en dorpen nu. Het is, volgens mij, het enige echte antwoord, op het economische en sociale systeem van nu. Een systeem, dat ons allemaal maakt tot wat wij in de kern niet willen zijn voor elkaar: verongelijkte mensen, die boos zijn en elkaar naar het leven staan. In Trouw zegt een Amerikaanse ex-commissaris van politie over de moord op Georg Floyd: "Ik ken ze wel, de buurten waar het wantrouwen zo historisch diep zit. Wat ik bepleit is, dat vertegenwoordigers van zo'n buurt en mensen van de politie in één kamer worden gezet. De deur gaat dicht. En ze mogen er pas weer uitkomen, ook al vloeit er bloed, tot ze een partnerschap hebben gevormd. De partnerschap bepaalt daarna hoe de politie haar werk doet. Dat soort buurten heeft de politie meer nodig dan de betere wijken. Maar niet het soort politie, dat ze al generaties meemaken". Horizontaal, dus. Niet vertikaal. Lokaal dus. Niet globaal. Een nieuw soort autoriteit, dat meer dan nodig is, vandaag de dag. En dan zoiets, langs die lijn. Daarnaast zocht ook Paulus. En met succes, denk ik. "Wees eensgezind, leef met elkaar in vrede - dan zal de God van de liefde en de vrede met jullie zijn". Op naar een andere wereld, waarin Black Lives Matter, voor zwarte mensen, voor George Floyd, zijn vrouw en zijn dochtertje, voor ons allemaal. Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 7 juni 2020